

Over ouderenmishandeling

We omschrijven ouderenmishandeling als het handelen of het nalaten van handelen van al degenen die in een terugkerende persoonlijke of professionele relatie met de oudere (iemand van 65 jaar of ouder) staan, waardoor de oudere persoon lichamelijke en/of psychische en/of materiële schade lijdt en waarbij van de kant van de oudere sprake is van een vorm van gedeeltelijke of volledige afhankelijkheid.

De in dit factsheet besproken cijfers betreffen alleen ouderenmishandeling als een vorm van huiselijk geweld. Niet inbegrepen is mishandeling of misbruik door hulpverleners in het kader van een zorgrelatie.

Veilig Thuis

Sinds 1 januari 2015 zijn de Steunpunten Huiselijk Geweld samengevoegd met de Advies- en meldpunten Kindermishandeling. Er zijn nu 26 Advies- en Meldpunten Huiselijk geweld en Kindermishandeling onder de naam 'Veilig Thuis'. Het geven van advies en het aannemen en onderzoeken van meldingen zijn twee wettelijke taken van Veilig Thuis. Zie ook www.voorneevenveiligthuis.nl

Totaal aantal meldingen

2014: 2.360 (waarvan 819 adviesvragen)
2013: 1.703
2012: 1.027
2011: 995
2010: 855

De melders

	N	% *	% **
Professional	808	52	74
Familie	146	10	13
Slachtoffer	127	8	12
Omstander	10	1	1
Onbekend	450	29	n.v.t.

* de percentages in deze kolom zijn inclusief meldingen waarbij 'type melder' niet geregistreerd is.

** de percentages in deze kolom zijn exclusief meldingen waarbij 'type melder' niet geregistreerd is.

OUDERENMISHANDELING in 2014

Meldingen en adviesvragen

Deze factsheet geeft een overzicht van de adviesvragen én meldingen van ouderenmishandeling uit 2014 die geregistreerd en aangeleverd zijn door de Steunpunten Huiselijk Geweld (sinds 1 januari 2015 heten zij Veilig Thuis). Belangrijkste conclusie: opnieuw is het aantal geregistreerde meldingen van ouderenmishandeling gestegen. Over het jaar 2014 zijn in totaal 2.360 meldingen en adviesvragen geregistreerd door 31 meldpunten. Dat betekent een stijging van 39 procent ten opzichte van 2013, toen er 1.703 meldingen en adviesvragen binnenkwamen. Movisie heeft de gegevens verzameld en geanalyseerd in samenwerking met het Landelijk Platform Bestrijding Ouderenmishandeling (LPBO).

In 2014 is voor de eerste keer het aantal meldingen over ouderenmishandeling onderverdeeld in meldingen (1.541) en adviesvragen (819). In voorafgaande jaren werd dit onderscheid niet gemaakt door de Steunpunten Huiselijk Geweld (nu Veilig Thuis). Veilig Thuis zijn regionale organisaties waar slachtoffers, daders, omstanders en professionals terecht kunnen voor deskundige hulp en advies.

Forse toename aantal meldingen

De stijgende trend van de afgelopen jaren waarin het aantal meldingen en adviesvragen toeneemt, houdt stand. Het betekent echter niet per definitie dat ouderenmishandeling meer voorkomt dan in voorafgaande jaren. Deze cijfers zeggen daar niets over. Wel dat steeds meer professionals en burgers mishandeling opmerken en durven handelen. Dat heeft een aantal mogelijke verklaringen:

- Het taboe op het thema wordt meer en meer doorbroken, o.a. door de aandacht voor ouderenmishandeling vanuit de Rijksoverheid en lokale overheden met publiekscampagnes en voorlichtingsbijeenkomsten voor professionals en ouderen zelf.
- Meer en meer professionals raken gewend aan het werken met de [meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling](#) die professionals helpt goed te reageren op signalen van geweld bij ouderen. De meldcode moedigt professionals aan om bij elk signaal te overleggen met een collega of om Veilig Thuis te raadplegen.
- Meer beroepsgroepen kunnen ouderenmishandeling signaleren en bespreekbaar maken door tools die voor hen beschikbaar zijn. Te denken valt aan het [Stappenplan Handelen bij ontspoorde mantelzorg](#) en de [dvd Je ziet het pas als je het gelooft](#).

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

De slachtoffers: leeftijd

	N	% *	% **
65-69 jr	269	18	27
70-79 jr	390	25	39
89-89 jr	256	17	26
90-99 jr	77	5	8
100+ jr	3	0	0
Onbekend	546	35	n.v.t.

* de percentages in deze kolom zijn inclusief meldingen waarbij 'leeftijd slachtoffer' niet geregistreerd is.

** de percentages in deze kolom zijn exclusief meldingen waarbij 'leeftijd slachtoffer' niet geregistreerd is.

De slachtoffers: geslacht

	N	% *	% **
Man	343	22	30
Vrouw	782	51	70
onbekend	416	27	n.v.t.

* de percentages in deze kolom zijn inclusief meldingen waarbij 'geslacht slachtoffer' niet geregistreerd is.

** de percentages in deze kolom zijn exclusief meldingen waarbij 'geslacht slachtoffer' niet geregistreerd is.

De slachtoffers: woonsituatie

	N	% *	% **
Alleenwonend	367	24	33
Samenwonend met familie	237	15	21
Samenwonend met partner	456	30	41
Intramuraal alleenstaand	43	3	4
Intramuraal met partner	6	0	1
Onbekend	432	28	n.v.t.

* de percentages in deze kolom zijn inclusief meldingen waarbij 'woonsituatie slachtoffer' niet geregistreerd is.

** de percentages in deze kolom zijn exclusief meldingen waarbij 'woonsituatie slachtoffer' niet geregistreerd is.

Cijfers op basis van registraties in 2014

De cijfers van 2014 leveren voor een deel dezelfde conclusies op als voorgaande jaren. De gegevens zijn verkregen met hulp van medewerkers van de Steunpunten Huiselijk Geweld. Niet alle Steunpunten Huiselijk Geweld waren in staat om de volledige gegevens aan te leveren.

Melders

Voor zover bekend en geregistreerd, is ruim de helft van de meldingen afkomstig van professionals (52%). De melder kan bijvoorbeeld een politieagent, huisarts, of een medewerker van de thuiszorg zijn. Ook vanuit sociale wijkteams komen meldingen en adviesvragen. Meldingen komen in veel mindere mate van slachtoffers zelf (8%), of familie (10%). Van 29% van de meldingen is niet bekend wie er meldt.

Kenmerken slachtoffers

Van de 1.541 meldingen is in 1.125 gevallen bekend of het gaat om een vrouwelijk of mannelijk slachtoffer. Ook in 2014 blijkt dat vrouwen de grootste groep slachtoffers vormen (70%). Van alle meldingen is in 995 gevallen de leeftijd van het slachtoffer geregistreerd (in 546 onbekend). De grootste groep is die in de leeftijd van 70-79 jaar (390; 39%) gevolgd door de groep 65-69 (269; 27%). 26% is tussen 80-89 jaar (256). Van de slachtoffers is de woonsituatie bekend in 1.109 gevallen. De afgelopen jaren was de groep zelfstandig alleenwonende ouderen de grootste. In 2014 was dat niet het geval. De meeste meldingen gingen over een oudere die samenwoont met een partner (456; 41% tegenover 367; 33% alleenwonende ouderen). Dit kan te maken hebben met het toenemend aantal ouderen dat langer zelfstandig blijft wonen en mantelzorg ontvangt.

Aard van de mishandeling

Bij elkaar werden 1.800 verschillende vormen van ouderenmishandeling geregistreerd, hetgeen betekent dat een slachtoffer nogal eens te maken heeft met meerdere vormen tegelijk. In 436 (28%) van de 1.541 meldingen is niet aan Movisie doorgegeven om welke vorm van mishandeling het gaat. De meeste slachtoffers (762; 69%) ondergingen psychische vormen van ouderenmishandeling. Dat is bijvoorbeeld het herhaaldelijk kleineren, uitschelden en bedreigen van de oudere. Lichamelijke mishandeling, denk aan slaan, schoppen of duwen, komt voor in 503 gevallen, een percentage van 46%. Financieel misbruik wordt gemeld in 413 van de gevallen, een percentage van 37%. Dat is het stelen of verduisteren van geld en goederen of het misbruik maken van een toevertrouwde pinpas. Seksueel misbruik (14; 1%) wordt nauwelijks gemeld.

Relatie slachtoffers en plegers

In driekwart van de meldingen is de relatie tussen pleger en slachtoffer bekend. Soms is sprake van meer dan één pleger. Onder de 1.251 als pleger geregistreerde personen vormen de kinderen en kleinkinderen van de slachtoffers de grootste groep (684; 56%). De groep (ex-)partners volgt daarna (416; 34%). Professionals (4; 0%) en vrijwilligers (3; 0%) worden

Vormen mishandeling

(in 1.105 meldingen zijn 1.800 vormen van ouderenmishandeling geregistreerd. Dit is exclusief meldingen waarbij 'vorm mishandeling' niet geregistreerd is.)

	N	% *	% **
Lichamelijk	503	33	46
Psychisch	762	49	69
Financieel	413	27	37
Verwaarlozing	108	7	10
Seksueel	14	1	1
Onbekend	436	28	n.v.t.

* de percentages in deze kolom zijn inclusief meldingen waarbij 'vorm mishandeling' niet geregistreerd is.

** de percentages in deze kolom zijn exclusief meldingen waarbij 'vorm mishandeling' niet geregistreerd is.

Relatie slachtoffer/pleger

(in 1.226 meldingen zijn 1.251 relaties slachtoffers/pleger geregistreerd. Dit is exclusief meldingen waarbij 'relatie slachtoffer/pleger' niet geregistreerd is.)

	N	% *	% **
(ex)partner	416	27	34
(klein)kind	684	44	56
Overige familie	62	4	5
Kennis/buur	65	4	5
Vrijwilliger	3	0	0
Professional	4	0	0
Overig	17	1	2
Onbekend	315	20	n.v.t.

* de percentages in deze kolom zijn inclusief meldingen waarbij 'relatie slachtoffer/pleger' niet geregistreerd is.

** de percentages in deze kolom zijn exclusief meldingen waarbij 'relatie slachtoffer/pleger' niet geregistreerd is.

Ontspoorde mantelzorg

	N	% *	% **
Ja	192	13	19
Nee	848	55	81
Onbekend	501	32	n.v.t.

* de percentages in deze kolom zijn inclusief meldingen waarbij 'ontspoorde mantelzorg' niet geregistreerd is.

** de percentages in deze kolom zijn exclusief meldingen waarbij 'ontspoorde mantelzorg' niet geregistreerd is.

nauwelijks als pleger geregistreerd. Dit komt omdat Steunpunten Huiselijk Geweld vooral meldingen en adviesvragen krijgen over huiselijk geweld. Ouderenmishandeling binnen instellingen of binnen een professionele zorgrelatie moeten worden gemeld bij de directie of bij een door hen aangewezen functionaris. De instelling moet in dat geval zelf onderzoek doen en de melding doorgeven aan de Inspectie voor de gezondheidszorg. Die meldingen vallen buiten deze factsheet.

Ontspoorde mantelzorg

In 2014 is ook gevraagd of er bij de meldingen sprake was van ontspoorde mantelzorg. Dat doet zich voor als de mantelzorger door overbelasting, onwetendheid, onkunde of onmacht onbedoeld over de grenzen van de verzorgde gaat en daarbij schade veroorzaakt. Zorg gaat dan over in verwaarlozing of verkeerde behandeling en kan ontaarden in mishandeling. Bij de Steunpunten Huiselijk Geweld was in 2014 in 501 gevallen (33%) onbekend of het gaat om ontspoorde mantelzorg. In 192 gevallen (19%) was er wel uitdrukkelijk sprake van. Dit cijfers kan echter vertekenend werken; het dekt niet de situaties waarin een oudere met partner of (klein)kind samenwoont.

2015: rol voor gemeenten en wijkteams

Het aantal geregistreerde meldingen is nog steeds een fractie van het aantal daadwerkelijke gevallen van ouderenmishandeling. Het is daarom essentieel dat meer professionals in zorg en welzijn, betrokken burgers en zeker ook gemeenten de bescherming van ouderen tegen geweld en misbruik serieus nemen en in actie komen. Gemeenten kunnen hierop sturen, omdat zij sinds 1 januari 2015 de verantwoordelijkheid hebben om het beleid rondom huiselijk geweld vorm te geven en de uitvoering te bewerkstelligen. Movisie pleit voor een [focus op preventie in dit beleid](#).

Daarnaast hebben wijkteams een belangrijke rol in het herkennen en bespreekbaar maken van ouderenmishandeling. Zij doen er goed aan om een aandachtsfunctionaris ouderenmishandeling aan te stellen die binnen het wijkteam de bewustwording voor dit thema stimuleert en een deskundige aanpak mogelijk maakt. Ook zijn afspraken nodig met Veilig Thuis over wie wanneer in actie komt. Meer informatie over de rol van wijkteams bij huiselijk geweld staat in [Factor Veiligheid](#).

Meer informatie

Over ouderenmishandeling

Naar de aard en omvang van ouderenmishandeling is in Nederland nog weinig onderzoek gedaan. Het laatste en enige bevolkingsonderzoek naar de prevalentie stamt uit 1996 (Comijs et al., 1996). Dit onderzoek betrof een uitgebreide enquête onder zelfstandig wonende ouderen. De onderzoekers toonden aan dat destijds 5,6% van de zelfstandig wonende ouderen boven de 65 jaar slachtoffer was van ouderenmishandeling. Het cijfer komt overeen met de resultaten van het WHO-onderzoek, dat uit alle beschikbare landelijke onderzoeksgegevens opmaakt dat 4% tot 6% van de ouderen slachtoffer is van enige vorm van ouderenmishandeling (WHO,

Colofon

Deze informatie kan worden gebruikt voor beleidsnota's, artikelen etc., mits met bronvermelding.
Uitgave Movisie, juni 2015

2011).

Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) heeft in juni 2015 actuele kennis over de omvang en aard ervan in Nederland bijeengebracht onder de naam '[Ouderenmishandeling in Nederland](#)'. Voor dit onderzoek zijn ook de cijfers uit de door Movisie verzamelde gegevens gebruikt.

Over Ontspoorde mantelzorg

Een vragenlijstonderzoek onder mantelzorgers van ouderen met dementie (Pot et al., 1996) gaf als resultaat dat een derde van de ondervraagde mantelzorgers zich in dat afgelopen jaar schuldig maakte aan verbale agressie, en een op de tien van de ondervraagden onthulde tevens fysiek geweld te hebben gebruikt. Vooral de zwaarte van de mantelzorg en het dag in dag uit beschikbaar moeten zijn voor de zorgbehoevende partner bleken een risicofactor te vormen.

Voor meer informatie en stappenplan rondom ontspoorde mantelzorg:

- [Stappenplan ontspoorde mantelzorg](#)
- [Factsheet Ontspoorde mantelzorg](#)

Over ontspoorde zorg en ouderenmishandeling binnen instellingen

- De [Leidraad Veilige zorgrelatie](#): een digitale handleiding om verder te werken aan veilige zorgrelaties voor cliënten die (langdurig) zorg ontvangen
- De [Toolkit Werken aan sociale veiligheid](#) voor het creëren en behouden van een veilig klimaat binnen een zorginstelling.